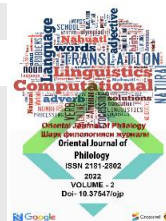

Oriental Journal of Philology**ORIENTAL JOURNAL OF PHILOLOGY**

journal homepage:

<http://www.supportscience.uz/index.php/ojp/about>**SUBTLETIES OF LANGUAGE: TRANSLATING ENGLISH AND UZBEK IDIOMS*****Ozoda Eshmurodova****student**Alisher Navoi University of Uzbek Language and Literature**Tashkent, Uzbekistan***ABOUT ARTICLE**

Key words: Idioms, translation, meaning, context, cultural characteristics, linguistics, English, Uzbek, equivalent, synonyms.

Received: 13.12.24**Accepted:** 15.12.24**Published:** 17.12.24

Abstract: This article analyzes the important aspects of translating idioms in English and Uzbek, methods for preserving their meanings, as well as the difficulties encountered in the translation process. Idioms are stable expressions that express cultural characteristics and are difficult to translate directly. Therefore, they are translated not only by a literal approach, but also by contextual and meaning-based approaches. The article provides examples from English and Uzbek and highlights effective translation strategies.

**TILNING NOZIK JIHLTLARI: INGLIZCHA VA O'ZBEKCHA IDIOMALARNI
TARJIMA QILISH*****Ozoda Eshmurodova****talaba**Alisher Navoiy Nomidagi o'zbek tili va adabiyoti universiteti**Toshkent, O'zbekiston***MAQOLA HAQIDA**

Kalit so'zlar: Idiomalar, tarjima, ma'no, kontekst, madaniy xususiyat, tilshunoslik, ingliz tili, o'zbek tili, ekvivalent, ma'nodosh iboralar.

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz va o'zbek tillaridagi idiomalarni tarjima qilishning muhim jihatlari, ularning ma'nolarini saqlab qolish usullari, shuningdek, tarjima jarayonida duch kelinadigan qiyinchiliklar tahlil qilinadi. Idiomalar – bu madaniy xususiyatlarni ifodalovchi, to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilish qiyin bo'lgan barqaror iboralardir. Shuning uchun ularni tarjima qilishda faqat so'zma-so'z yondashuv emas, balki kontekstual va ma'no asosidagi yondashuvlar qo'llaniladi. Maqolada ingliz va o'zbek tillaridan misollar keltiriladi hamda samarali tarjima strategiyalari yoritiladi.

ТОНКОСТИ ЯЗЫКА: ПЕРЕВОД АНГЛИЙСКИХ И УЗБЕКСКИХ ИДИОМ

Озода Эшмуродова

студент

Университет узбекского языка и литературы имени Алишера Навои

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Идиомы, перевод, значение, контекст, культурная особенность, лингвистика, английский язык, узбекский язык, эквиваленты, синонимичные выражения.

Аннотация: В данной статье анализируются важные аспекты перевода идиом на английский и узбекский языки, способы сохранения их значений, а также трудности, возникающие в процессе перевода. Идиомы — это устойчивые выражения, которые выражают культурные особенности и которые трудно перевести напрямую. Поэтому при их переводе используется не только буквальный подход, но контекстуальный и смысловой подходы. В статье приведены примеры с английского и узбекского языков и выделены эффективные стратегии перевода.

Kirish: Til – bu nafaqat fikr almashish vositasi, balki madaniyatning ko‘zguisidir. Har bir xalq o‘z hayotiy tajribasi, madaniyati va mentalitetiga asoslangan o‘ziga xos iboralarga ega. Bunday iboralar o‘sha tilning o‘ziga xosligi va boyligini aks ettiradi. Shu jihatdan, idiomalar tilning eng murakkab va qiziqarli qismi hisoblanadi. Idiomalar – bu barqaror iboralar bo‘lib, ularning ma‘nosi odatda tarkibiy qismlarning lug‘aviy ma‘nosidan farq qiladi. Ingliz va o‘zbek tillaridagi idiomalar ko‘pincha to‘g‘ridan-to‘g‘ri tarjima qilinsa, asl ma‘nosini yo‘qotishi yoki chalkash tushunilishiga olib kelishi mumkin. Chunki idiomalar odatda so‘zlarning to‘g‘ri ma‘nosiga emas, balki kontekstual ma‘noga tayanadi. Masalan, ingliz tilidagi **“It’s raining cats and dogs”** iborasini o‘zbekchaga so‘zma-so‘z tarjima qilsak, **“Mushuk va it yog‘moqda”** degan ma‘no chiqadi. Biroq, bu iboraning asl ma‘nosi **“Juda kuchli yomg‘ir yog‘moqda”** degani bo‘lib, o‘zbek tilida aynan shunday ekvivalent topiladi. Shu sababli, idiomalarni tarjima qilishda faqat lug‘aviy ma‘noni bilishning o‘zi yetarli emas. Tarjimon madaniy kontekstni, idiomaning qo‘llanilish holatini va ma‘noni ifodalash usulini tushunishi kerak.

Tarjima jarayonida tarjimonning asosiy maqsadi – o‘zbek tilida o‘xshash ta‘sirni yaratish va inglizcha idiomaning ma‘nosini to‘g‘ri yetkazishdir. Bu jarayon oson emas, chunki ba‘zi idiomalar o‘zbek tilida to‘g‘ridan-to‘g‘ri ekvivalenti bo‘lmasligi mumkin. Shunday holatlarda, tarjimon o‘zbek tilida ekvivalent bo‘lgan iborani qidirishi yoki yangi ta‘rif berishi kerak bo‘ladi. Masalan, ingliz tilidagi **“When pigs fly”** (bu hech qachon sodir bo‘lmaydi degan ma‘noni bildiradi) iborasining o‘zbek tilida ekvivalenti sifatida **“Tuyaning dumiga yerga tekkanda”** iborasi

ishlatilishi mumkin. Bu ikkala ibora ham bir xil ma'noni bildiradi, lekin turli madaniy kontekstlarda paydo bo'lgan.

Mazkur maqolada idiomalarni to'g'ri tarjima qilishda kontekst, madaniy farqlar va ekvivalentlikni saqlash muhimligi ko'rib chiqiladi. Chunki har bir tilning o'ziga xos madaniy xususiyatlari mavjud bo'lib, tarjimon ularni hisobga olishi lozim. Shuningdek, maqolada tarjima jarayonida yuzaga keladigan asosiy muammolar, ularni bartaraf etish usullari va samarali yondashuvlar haqida ma'lumot beriladi. Idiomalarni tarjima qilish faqat lug'aviy tarjima qilishdan ko'ra murakkabroqdir, chunki bunda iboraning ma'nosini ifodalovchi madaniy kontekstni hisobga olish zarur. Tarjima jarayonida ushbu omillarni inobatga olgan holda, tarjimon nafaqat so'zlarni, balki madaniy ma'nolarni ham to'g'ri yetqazilishiga javobgardir.

Shu sababli, ushbu maqola tilshunoslar, tarjimonlar va til o'rganayotganlar uchun foydali bo'lishi mumkin. Idiomalarni tarjima qilish bo'yicha samarali usullarni bilish, madaniy farqlarni tushunish va turli tillardagi o'xshash iboralarni topish tarjimaning sifatini oshiradi. Bu nafaqat til o'rganish jarayonini yengillashtiradi, balki xalqaro muloqotni samarali qilishga ham yordam beradi.

Ingliz va o'zbek tillaridagi idiomalarning ta'rifi va o'ziga xos xususiyatlari

Idiomalar – biror tilga xos bo'lgan barqaror, o'ziga xos iboralar bo'lib, ularning ma'nosi odatda tarkibiy qismlarning lug'aviy ma'nosidan farq qiladi (Baker, 2018). Bu iboralar nafaqat tilni, balki xalqning madaniyati, urf-odatlarini va tafakkurini aks ettiradi. Idiomalar faqatgina lug'aviy tarjima qilinadigan oddiy iboralar emas, balki ular matn yoki kontekstga bog'liq holda tushuniladi (Newmark, 1988). Idiomalar tilning boyligini namoyon etuvchi vosita bo'lib, ular tilga joziba, ta'sirchanlik va ifodalilik bag'ishlaydi.

Masalan, ingliz tilidagi **“Kick the bucket”** iborasi so'zma-so'z **“Chelakni tepmoq”** deb tarjima qilinishi mumkin. Biroq, bu iboraning asl ma'nosi **“Vafot etmoq”** (o'lish) bo'lib, bu ma'no faqatgina madaniy kontekst asosida tushuniladi (Cambridge Idioms Dictionary, 2015). Shuningdek, o'zbek tilida ham bunday iboralar juda ko'p. Masalan, **“Tilingning uchida turibdi”** iborasini so'zma-so'z tarjima qilganda, bu ma'no aniq bo'lmasligi mumkin. Ingliz tiliga tarjima qilinganida **“It is on the tip of my tongue”** iborasiga mos keladi va asl ma'nosi **“biror narsa yodga kelayotganday bo'lish”** demakdir (Nida & Taber, 1982). Bu kabi idiomalar so'zlarning to'g'ridan-to'g'ri ma'nosidan emas, balki ularning qo'llanishi va kontekstdagi ma'nosidan kelib chiqadi.

Idiomalarni tahlil qilish jarayonida shuni ko'rish mumkinki, ular milliy madaniyatning muhim qismidir. Inglizcha idiomalar asosan G'arb madaniyati, an'analari, urf-odatlarini va tarixiy voqealari bilan bog'liq bo'lsa, o'zbekcha idiomalar Sharq madaniyati, xalq og'zaki ijodi va qadriyatlarini bilan bog'liq (Saydalieva, 2017).

Ingliz tilidagi mashhur idiomalar

“**The ball is in your court**” – so‘zma-so‘z tarjimasi “**To‘p sening maydoningda**”, ma‘nosi esa “**Endi navbat senda**”. Bu ibora tennis o‘yinidan kelib chiqqan bo‘lib, hozirda ijtimoiy munosabatlarda ham keng qo‘llaniladi (Cambridge Idioms Dictionary, 2015).

“**Bite the bullet**” – so‘zma-so‘z tarjimasi “**O‘qni tishlash**”, lekin asl ma‘nosi “**Qiyin vaziyatni chidab o‘tish**” degan ma‘noni anglatadi. Ushbu ibora harbiy xizmatda askarlar jarrohlik paytida og‘riqni chidash uchun og‘izlariga o‘q tishlatilganiga asoslangan (Oxford English Idioms, 2016).

“**A piece of cake**” – so‘zma-so‘z tarjimasi “**Bir bo‘lak tort**”, lekin ma‘nosi “**Juda oson ish**” degani (Newmark, 1988).

O‘zbek tilidagi mashhur idiomalar

“**Tuyni dumi yerga tekkanda**” – bu ibora hech qachon sodir bo‘lmaydigan yoki nihoyatda kam uchraydigan voqeani anglatadi. Uning inglizcha ekvivalenti “**When pigs fly**” bo‘lib, bu ham “**Hech qachon**” degan ma‘noni anglatadi (Saydalieva, 2017).

“**Ko‘ngli olov**” – bu ibora “**Hayajonlangan, kuchli ishtiyoq bilan**” degan ma‘noni anglatadi. Ushbu ibora xalqning emotsional his-tuyg‘ularni ifodalashdagi o‘ziga xos usulini ko‘rsatadi (Yuldashev, 2005).

“**Kalla qotirmoq**” – bu ibora “**Qattiq o‘ylamoq**” degan ma‘noni anglatadi. Uning inglizcha ekvivalenti esa “**Rack one's brain**” bo‘lib, so‘zma-so‘z ma‘nosi ham shunga o‘xshashdir (Nida & Taber, 1982).

Idiomalarning bu o‘xshashliklari va farqlari tilning leksik xususiyatlari va madaniy tafovutlari bilan bog‘liq. Ingliz va o‘zbek tillaridagi idiomalarni tahlil qilganda, ularning o‘ziga xos xususiyatlari namoyon bo‘ladi. Inglizcha idiomalarning ko‘pi hayvonlar, o‘yinlar va sport bilan bog‘liq bo‘lsa, o‘zbekcha idiomalar asosan dehqonchilik, tabiat va xalq og‘zaki ijodiga asoslanadi (Saydalieva, 2017).

Idiomalar tilshunoslikda alohida o‘ringa ega bo‘lib, ularni tarjima qilish oson emas. Buning asosiy sababi – idiomalarning milliy madaniyat va urf-odatlar bilan bog‘liq bo‘lishidir (Newmark, 1988). Shu boisdan, tarjimon idiomani ma‘nosini so‘zma-so‘z tarjima qilishdan ko‘ra, uning kontekstual ma‘nosini tushinishi va o‘zbek tilida unga mos ekvivalent topishi lozim. Ingliz tilidagi “**A piece of cake**” iborasini o‘zbek tiliga “**Juda oson**” deb tarjima qilish mumkin, lekin so‘zma-so‘z tarjima qilinganda “**Bir bo‘lak tort**” bo‘ladi, bu esa noto‘g‘ri tarjima hisoblanadi (Baker, 2018).

Shu ma‘noda, o‘zbek tilidagi idiomalarni ingliz tiliga tarjima qilish ham qiyin. Chunki o‘zbek madaniyatiga xos iboralar ingliz tilida ekvivalentga ega bo‘lmasligi mumkin. Masalan, “**Tuzini yegan joyiga tupurmoq**”. Bu ibora “**biror joyda ko‘rgan yaxshilikni unutmoq yoki**

noshukur bo‘lmoq” degan ma’noni anglatadi. Ingliz tilida bu iboraning to‘g‘ridan-to‘g‘ri ekvivalenti yo‘q, ammo ma’nodosh sifatida **“To bite the hand that feeds you”** iborasini ishlatish mumkin.

Idiomalarni tarjima qilishda duch kelinadigan qiyinchiliklar

Idiomalarni tarjima qilish jarayoni boshqa turdagi iboralarni tarjima qilishdan ancha murakkabdir. Chunki idiomalar odatda to‘g‘ridan-to‘g‘ri tarjima qilinmaydi. Ularning ma’nosi so‘zlarning lug‘aviy ma’nosidan farq qilishi sababli, har bir tilning o‘ziga xos madaniy konteksti va tilga xos xususiyatlari inobatga olinishi lozim (Baker, 2018). Tarjimon bu jarayonda bir nechta muammolarga duch keladi. Quyida ushbu qiyinchiliklar va ularni hal qilishning mumkin bo‘lgan usullari yoritiladi.

So‘zma-so‘z tarjima qilishning noto‘g‘ri bo‘lishi

Inglizcha idiomalarning ko‘pchiligini so‘zma-so‘z tarjima qilish mantiqiy bo‘lmaydi. Bu muammo nafaqat so‘zning lug‘aviy ma’nosini tushunishdagi qiyinchiliklar, balki iboraning asl kontekstini to‘g‘ri anglash bilan ham bog‘liqdir (Newmark, 1988). Idiomalarni so‘zma-so‘z tarjima qilish ularning ma’nosini noto‘g‘ri etkazishga olib keladi.

Masalan, ingliz tilidagi **“Break a leg”** iborasi so‘zma-so‘z **“Oyoqni sindirib qo‘y”** degan ma’noni bildiradi. Biroq, bu iboraning asl ma’nosi **“Omad tilayman”** degani. Ushbu ibora ko‘proq teatr yoki ijro paytida aktyor va artistlarga omad tilash uchun ishlatiladi. O‘zbek tilida ham shunga o‘xshash ibora mavjud, ya’ni **“Omad tilayman”** (Cambridge Idioms Dictionary, 2015). Bu o‘rinda so‘zma-so‘z tarjima qilish o‘rinli emas, chunki bunda ma’no o‘zgacha bo‘lib, chalkashlikka olib keladi.

Shunga o‘xshash yana bir misol – **“Hit the sack”** (uxlash uchun yotmoq) iborasi. Bu iborani so‘zma-so‘z tarjima qilsak, **“Xaltani urmoq”** degan ma’no kelib chiqadi. Lekin, asl ma’no **“Uxlashga yotmoq”** bo‘lib, o‘zbek tilidagi **“O‘rin-to‘shakka yotmoq”** iborasiga yaqinroq. Bu kabi idiomalarni tarjima qilishda so‘zma-so‘z yondashuv ma’no yo‘qotilishiga sabab bo‘ladi. Shu sababli, bunday hollarda tarjimon ma’no asosida tarjima qilishga e’tibor berishi lozim (Newmark, 1988).

Madaniy farqlar

Idiomalar milliy madaniyat, tarixiy voqealar va xalqning dunyoqarashi bilan bevosita bog‘liq. Ingliz va o‘zbek tillaridagi madaniy farqlar ko‘plab idiomalarni tarjima qilishni qiyinlashtiradi. Har bir tilning o‘ziga xos milliy konteksti mavjud bo‘lib, bu holat o‘sha tildagi idiomalarda aks etadi (Nida & Taber, 1982).

Masalan, ingliz tilidagi **“Put all your eggs in one basket”** iborasini so‘zma-so‘z tarjima qilsak, **“Hamma tuxumlarni bitta savatga joylashtirmoq”** degan ma’no kelib chiqadi. Bu ibora ingliz madaniyatida tushunarli bo‘lsa-da, o‘zbek tilida bu ifoda tushunarsiz bo‘lishi mumkin.

Uning o‘zbekcha ekvivalenti **“Hamma umidni bitta narsaga bog‘lamoq”** deb tarjima qilinadi (Newmark, 1988). Ushbu ibora G‘arbda fermerlar bir savatda barcha tuxumlarni tashimasligi, agar savat tushib ketsa, barcha tuxumlar sinib ketishini anglatgan holda ishlatiladi.

Yana bir misol, ingliz tilidagi **“When pigs fly”** iborasi. Bu ibora o‘zbek tiliga to‘g‘ridan-to‘g‘ri tarjima qilinganida, **“Cho‘chqalar uchganda”** bo‘ladi, lekin bu o‘zbekcha ma‘noni bermaydi. O‘zbek tilidagi ekvivalenti **“Tuyaning dumiga shamol kirs”** bo‘lib, bu ham **“Hech qachon”** degan ma‘noni anglatadi (Saydalieva, 2017). Har ikki idioma ikki xil madaniyatda turlicha, lekin bir xil ma‘noda qo‘llaniladi.

Ekvivalentni topish qiyinligi

Idiomalarning har doim boshqa tilga to‘g‘ridan-to‘g‘ri tarjima qilinadigan ekvivalenti mavjud emas. Ayrim idiomalar boshqa tilda ekvivalenti bo‘lmagani sababli, tarjimon bu iboraning ma‘nosini ifodalovchi yangi ibora yaratishi yoki izoh berib tushuntirishi kerak bo‘ladi (Baker, 2018).

Misol uchun, ingliz tilidagi **“Bite the dust”** iborasi. So‘zma-so‘z tarjima qilinsa, bu **“Changni tishlamoq”** bo‘ladi. Bu iboraning o‘zbek tilidagi to‘g‘ridan-to‘g‘ri ekvivalenti yo‘q, lekin ma‘no jihatidan **“Yerga yiqilmoq”** yoki **“Yengilmoq”** deb tarjima qilish mumkin (Oxford English Idioms, 2016). Bu o‘rinda tarjimon ijodiy yondashuvni qo‘llab, ma‘no asosida tarjima qilishi lozim.

Ma‘no yo‘qotish xavfi

Tarjima jarayonida ba‘zan ma‘no yo‘qotilishi mumkin. Bu ko‘proq tarjimonning so‘zma-so‘z tarjimaga amal qilishi yoki kontekstni noto‘g‘ri tushunishi natijasida yuzaga keladi (Newmark, 1988). Idiomaning lug‘aviy ma‘nosiga e‘tibor qaratib, tarjimon asl kontekstual ma‘noni e‘tibordan chetda qoldirishi mumkin.

Masalan, **“Hit the sack”** (uxlash uchun yotmoq) iborasi o‘zbek tiliga so‘zma-so‘z tarjima qilinsa, **“Xaltani urmoq”** bo‘ladi. Bu tarjima hech qanday ma‘noni ifodalamaydi, chunki bu iboraning o‘zbek madaniy kontekstida ma‘nosi yo‘q. Shuning uchun, tarjimon ma‘no yo‘qotishdan qochish uchun **“Uxlash uchun yotmoq”** yoki **“Yotishga ketmoq”** kabi ekvivalentni tanlashi kerak (Newmark, 1988).

Boshqa bir misol – **“Cut to the chase”** iborasi. Bu ibora so‘zma-so‘z **“Quvib yetishga o‘tmoq”** degan ma‘noni anglatadi, lekin kontekstda bu **“Asosiy mavzuga o‘tmoq”** ma‘nosida ishlatiladi (Oxford English Idioms, 2016). Tarjimon kontekstni tushunmay, bu iborani so‘zma-so‘z tarjima qilsa, asosiy ma‘no yo‘qotilishi mumkin.

Idiomalarni tarjima qilish usullari

Idiomalarni tarjima qilish jarayoni boshqa turdagi matnlarni tarjima qilishdan ancha murakkabdir, chunki idiomalar odatda lug‘aviy ma‘nosi bilan emas, balki kontekstual ma‘nosi

bilan tushuniladi (Baker, 2018). Idiomalarni tarjima qilishda soʻzma-soʻz yondashuv qoʻllanilmaydi, aksincha, tilning madaniy, ijtimoiy va kontekstual xususiyatlari hisobga olinadi. Ingliz va oʻzbek tillaridagi idiomalarni tarjima qilish uchun bir nechta usullar mavjud. Quyida ushbu usullar toʻliq izohlangan va misollar keltirilgan.

Toʻgʻridan-toʻgʻri ekvivalent topish

Bu usulda ingliz tilidagi idioma oʻzbek tilidagi toʻgʻridan-toʻgʻri ekvivalenti bilan almashtiriladi. Bu usulning samaradorligi, odatda, ushbu ikki tilning madaniy va maʼno jihatidan yaqinligi bilan bogʻliq boʻladi (Newmark, 1988). Agar idiomaning oʻzbek tilida ekvivalenti mavjud boʻlsa, tarjimon bu ekvivalentni ishlatishi mumkin.

Masalan, **“Like two peas in a pod”** oʻzbek tilida **“Bir tomchi suvdek oʻxshash”** deb tarjima qilinadi (Oxford English Idioms, 2016). Ushbu ibora ikki kishining yoki narsaning bir-biriga juda oʻxshashligini bildiradi. Shuningdek, **“When pigs fly”** iborasi oʻzbek tilida **“Tuyaning dumi yerga tekkanda”** deb tarjima qilinadi. Bu idioma har ikkala tilda ham hech qachon sodir boʻlmaydigan voqealarni ifodalaydi (Saydalieva, 2017). Yana bir misol, **“An eye for an eye, a tooth for a tooth”** iborasi oʻzbek tilida **“Koʻzga koʻz, tishga tish”** deb tarjima qilinadi. Bu idioma adolatni qasos asosida amalga oshirishni anglatadi (Nida & Taber, 1982).

Ushbu usulning asosiy afzalligi shundaki, ekvivalent topilsa, tarjima oson va tez amalga oshiriladi. Shuningdek, maʼno yoʻqotilmaydi, chunki ikkala madaniyatda ham bir xil kontekstda ishlatiladi. Biroq, har doim ekvivalent topish imkoni boʻlmasligi mumkin. Baʼzan madaniy farqlar tufayli ekvivalent boʻlsa ham, oʻquvchi uchun tushunarsiz boʻlib qolishi mumkin (Newmark, 1988).

Maʼnodosh iboralarni topish

Agar toʻgʻridan-toʻgʻri ekvivalent topilmasa, tarjimon shunga oʻxshash maʼnodagi iborani qidiradi. Bu usulda idiomaning asosiy maʼnosi saqlanadi, lekin uning leksik shakli oʻzgartiriladi (Baker, 2018). Bu usul, asosan, ingliz va oʻzbek madaniyatlari oʻrtasidagi farqlarni hisobga olgan holda, iborani yaqin ekvivalent bilan almashtirishni oʻz ichiga oladi.

Masalan, **“The ball is in your court”** iborasi oʻzbek tilida **“Endi navbat senda”** deb tarjima qilinadi. Inglizcha iboraning asl maʼnosi "Endi navbat senda" degani boʻlsa-da, uning kelib chiqishi tennis oʻyiniga asoslangan (Cambridge Idioms Dictionary, 2015). Oʻzbek tilida esa bunday sport konteksti mavjud emas, lekin maʼno jihatidan mos ekvivalent tanlanadi. **“Burn the midnight oil”** iborasi oʻzbek tilida **“Tun boʻyi bedor boʻlmoq”** yoki **“Kecha-yu kunduz ishlamoq”** deb tarjima qilinadi (Oxford English Idioms, 2016). Inglizcha iboraning asl maʼnosi eski zamonlarda tungi yogʻli chiroq yonida oʻtirib oʻqish yoki ishlash maʼnosidan kelib chiqqan. Oʻzbek tilida bu iboraning toʻgʻridan-toʻgʻri ekvivalenti boʻlmasa-da, lekin **“Tun boʻyi bedor boʻlmoq”** unga yaqin ekvivalent hisoblanadi (Saydalieva, 2017).

“**Hit the sack**” iborasi o‘zbek tilida “**O‘rin-to‘shakka yotmoq**” deb tarjima qilinadi (Newmark, 1988). Bu idiomaga so‘zma-so‘z tarjima qilinganda “**Xaltani urmoq**” degan ma‘noni beradi, lekin kontekstual ma‘nosi “**uxlamoq**”. Shuning uchun tarjima qilishda yaqin ma‘nodosh ibora ishlatiladi. Ushbu usulning afzalligi shundaki, idiomaning ma‘nosi yo‘qotilmaydi, lekin o‘zbek tilidagi yaqin ma‘nodosh ifoda tanlanadi (Newmark, 1988).

Tushuntirish orqali tarjima

Ba‘zida ingliz tilidagi idiomaga o‘zbek tilida to‘g‘ridan-to‘g‘ri ekvivalent yoki yaqin ma‘nodosh ibora topish qiyin bo‘ladi. Bunday hollarda, tarjimon iboraning ma‘nosini to‘liq tushuntirishi yoki ifodalashi kerak bo‘ladi (Baker, 2018). Bu usul asosan madaniy jihatdan o‘ziga xos bo‘lgan iboralarni tarjima qilishda qo‘llaniladi.

Masalan, “**Cut to the chase**” iborasi o‘zbek tilida “**Asosiy mavzuga o‘tmoq**” deb tarjima qilinadi. Bu iboraning so‘zma-so‘z tarjimasi “**Quvib yetishga o‘tmoq**” bo‘ladi, lekin ma‘no jihatidan bu ifoda “**Asosiy mavzuga o‘tmoq**” ma‘nosini beradi (Oxford English Idioms, 2016). Bu iboraning asl kelib chiqishi film sahnalarini qisqartirish bilan bog‘liq. “**Bite the dust**” iborasi o‘zbek tilida “**Yengilmoq**” yoki “**Yerga yiqilmoq**” deb tarjima qilinadi. Bu ibora aslida jang maydonida yiqilgan askarlarni tasvirlashda qo‘llanilgan (Saydalieva, 2017).

Yana bir misol, “**Let the cat out of the bag**” iborasi o‘zbek tilida “**Sirni ochib qo‘ymoq**” deb tarjima qilinadi. So‘zma-so‘z tarjima “**Mushukni xaltadan chiqarib yubormoq**” bo‘ladi, lekin bu o‘zbek tilida hech qanday ma‘no bermaydi. Shu sababli, bu idiomaga “**Sirni fosh etmoq**” deb tarjima qilinadi (Newmark, 1988).

Tushuntirish orqali tarjima qilishda murakkab iboralar ham to‘g‘ri tarjima qilinadi va o‘quvchi uchun iboraning ma‘nosi aniq bo‘ladi.

Xulosa: Inglizcha va o‘zbekcha idiomalarni tarjima qilish tilshunoslar uchun muhim va ayni paytda murakkab jarayon hisoblanadi. Idiomalar ma‘no jihatidan o‘ziga xos bo‘lib, ularni so‘zma-so‘z tarjima qilish ko‘p hollarda noto‘g‘ri talqinlarga olib keladi. Idiomalarni tarjima qilishda ularning madaniy konteksti, ekvivalentlik darajasi va umumiy ma‘no yaxlitligini saqlash muhim ahamiyatga ega. Chunki har bir tilning o‘ziga xos madaniy va milliy o‘ziga xosliklari mavjud bo‘lib, ularni hisobga olmaslik tarjimaning ma‘no buzilishiga olib kelishi mumkin.

Shu sababli, tarjimon ijodiy yondashuvni qo‘llab, milliy xususiyatlarga e‘tibor berishi lozim. Bu jarayonda tarjimon nafaqat til bilimini, balki madaniyatlararo muloqotni ham chuqur tushunishi kerak bo‘ladi. Idiomalarni muvaffaqiyatli tarjima qilish uchun tarjimon ularning ma‘nosini chuqur tahlil qilishi, muqobil variantlarni topishi va o‘quvchiga aniq, tushunarli mazmunni yetkazib berishi zarur.

Idiomalarni tarjima qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish tilshunoslar uchun faqat nazariy emas, balki amaliy jihatdan ham foydalidir. Ushbu ko‘nikmalarni oshirish xalqaro aloqalarni

rivojlantirishga, madaniyatlararo muloqotning sifatini yaxshilashga va boshqa tillar bilan bo‘lgan aloqalarni mustahkamlashga hissa qo‘shadi. Bu jarayon nafaqat tarjimonlarning kasbiy mahoratini oshiradi, balki turli madaniyat vakillarining bir-birini to‘g‘ri tushunishiga ham xizmat qiladi.

Shunday qilib, inglizcha va o‘zbekcha idiomalarni tarjima qilish jarayoni lingvistik, madaniy va mantiqiy nuqtai nazardan chuqur bilim va tajribani talab qiladi. Bu jarayonda har bir tilning o‘ziga xosligi va madaniy boyligi inobatga olinishi zarur. Shu sababli, tarjimonlar ijodkorlik, moslashuvchanlik va madaniyatlararo kommunikatsiyani chuqur anglash ko‘nikmalarini rivojlantirishlari lozim. Bu esa o‘z navbatida, xalqaro hamkorlikni mustahkamlash va madaniy muloqot sifatini oshirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Baker, M. (2018) *In Other Words: A Coursebook on Translation*. 3rd edn. London: Routledge. Available at: <https://doi.org/10.4324/9781315619187>.
2. Newmark, P. (1988) *A Textbook of Translation*. New York: Prentice-Hall International. Available at: <https://archive.org/details/textbookoftransl0000newm>.
3. Nida, E.A. and Taber, C.R. (1982) *The Theory and Practice of Translation*. Leiden: Brill Academic Publishers.
4. Saydalieva, Z. (2017) *O‘zbek tili frazeologizmlari va ularning tarjimasi*. Toshkent.
5. Yuldashev, A. (2005) *O‘zbek tilshunosligi va tarjima nazariyasi*. Toshkent: Toshkent davlat sharqshunoslik instituti nashriyoti.
6. Cambridge University Press (2015) *Cambridge Idioms Dictionary*. Cambridge: Cambridge University Press.
7. Oxford University Press (2016) *Oxford English Idioms*. Oxford: Oxford University Press.